

واکاوای اثرات جهانی شدن بر توسعه اقتصاد شهری با تاکید بر توریسم (مطالعه موردی: شهر شیراز)

مریم کریمیان بستانی^{۱*}، محمد لطیفی پور^۲

۱- استادیار، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد زاهدان، دانشکده علوم انسانی، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، زاهدان، ایران

۲- دانشجوی دکتری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد زاهدان، دانشکده علوم انسانی، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، زاهدان، ایران

چکیده

با توجه به رشد و اهمیت اقتصادی گردشگری در عصر جهانی شدن می‌توان این صنعت را ابزاری مناسب برای توسعه اجتماعی و اقتصادی در مقصدها شمرد. رایج‌ترین دلیل توسعه گردشگری به ویژه در میان کشورهای در حال توسعه نیز همین است و به عنوان راهبرد توسعه محسوب می‌گردد. توریسم با نزدیک کردن مردم و فرهنگ‌های مختلف به یکدیگر، نقش مهمی در اقتصاد جهانی ایفا می‌کند. با افزایش دسترسی و سهولت حرکت در کشورها و آشنا شدن با فرهنگ‌ها، بازار توریسم برای برآورده کردن درخواست فزاینده پذیرش انواع مختلف مسافران توسعه یافته است. در این راستا هدف پژوهش حاضر واکاوی اثرات جهانی شدن بر توسعه اقتصاد شهری با تاکید بر توریسم (مطالعه موردی شهر شیراز) می‌باشد. روش تحقیق، تحلیلی و مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای، اسنادی و میدانی می‌باشد. جهت انجام تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزارهای SPSS (آزمون T و تحلیل مسیر) استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، در بین شاخص‌های مطرح شده، شاخص نوگرایی و تغییر شکل ساختار شهر با میانگین ۴/۱۵، مهاجرت نیروی کار خارجی با میانگین ۳/۴۵، به ترتیب بالاترین و پایین‌ترین میانگین‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین نتایج آزمون T تک نمونه‌ای نشان داد که، در تمامی شاخص‌های مطرح شده، میانگین به دست آمده بالاتر از حد میانه عدد ۳ می‌باشد. و این نشان دهنده میزان اثرات زیاد و مثبت جهانی شدن بر توسعه اقتصاد شهری با تاکید بر توریسم شیراز می‌باشد. در نهایت نتایج بررسی رابطه بین این دو متغیر با استفاده از آزمون تحلیل مسیر نشانگر آن است که، جهانی شدن تأثیرات مستقیمی در تمامی شاخص‌های داشته است.

واژه‌های کلیدی: جهانی شدن، اقتصاد شهری، توسعه، توریسم، شیراز

مقدمه

امروزه توریسم به عنوان صنعتی توسعه‌یافته و پیشرفته، از فعالیت‌های مهم و قابل توجه برای کشورها در رسیدن به رشد و توسعه اقتصادی و استفاده از پتانسیل‌های بالقوه طبیعی و انسانی محسوب می‌گردد. این صنعت به عنوان یکی از منابع درآمد و ایجاد اشتغال در سطح ملی و منطقه‌ای می‌تواند رهیافتی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی در قلمرو ملی باشد، گردشگری به خصوص در زمانی که سود فعالیت‌های دیگر بخش‌های اقتصادی در حال کاهش می‌باشد، جایگزین مناسبی برای آنها و راهبردی برای توسعه است (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۹۳: ۸۲). امروزه اهمیت گردشگری از نظر اقتصادی و اشتغال‌زایی به حدی است که می‌توان آن را به عنوان نیروی محرکه اقتصادی هر کشور محسوب می‌کرد. هر کشوری که بخواهد در راه توسعه گردشگری خود گام بردارد، لازم است از لحاظ آمایش سرزمین و تعیین توانمندی جاذبه‌های گوناگون گردشگری در مناطق مختلف، مکان‌هایی را برای ایجاد زیرساخت‌های گردشگری به صورت دهکده یا مجتمع و با هدف توسعه گردشگری انتخاب و سازماندهی کند.

رشد روزافزون و شتابنده صنعت گردشگری موجب شده که بسیاری از صاحب‌نظران، قرن بیستم را قرن گردشگری بنامند. به نظر متولیان امور گردشگری، در پایان قرن بیستم و قرن بیست‌ویکم، انقلابی در گردشگری رخ می‌دهد، انقلابی که امواج آن در اقتصاد نقاط مختلف جهان اثرگذار خواهد بود (کاظمی، ۱۳۸۵: ۳). این صنعت بیش از هر صنعت دیگری، حرکت سرمایه و انتقال پول و ارز را در مقیاس‌های محلی، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی سبب گردیده است، به طوری که هزینه‌های جهانگردی به مراتب بیشتر از تولید ناخالص ملی و صادرات جهانی است (تولایی، ۱۳۸۵: ۱۵). بر اساس گزارش سازمان جهانی گردشگری، درآمد حاصل از گردشگری بین‌المللی در سال ۲۰۱۵ سی درصد از درآمد ناخالص اکثر کشورهای جهان را به خود اختصاص داده است (World Tourism Organizatio, 2010).

در همین رابطه جهانی شدن، پدیده‌ای است که امروزه توجه محافل علمی را بیش از پیش به خود جلب نموده است. اگرچه این پدیده در گذشته نیز وجود داشته امروزه بیشتر به دلیل فناوری‌های نوین ارتباطی، رنگ و بویی تازه به خود گرفته است. بسیاری معتقدند که جهانی شدن، فرصتی استثنایی است، بنابراین شرط توفیق، ایجاد می‌کند که ابعاد این پدیده به خوبی شناخته شود تا انتخاب راهبردهای بهینه میسر گردد. از آنجا که فرآیند جهانی شدن کم و بیش بر تمامی شئون زندگی تاثیرگذار و از آنها تاثیرپذیر است، گردشگری نیز به منزله یکی از ابعاد زندگی از اثرهای این فرآیند، دور نمانده است (نکویی و همکاران، ۱۳۸۹، ۱۰۹).

گردشگری یکی از عوامل تسهیل‌کننده جهانی شدن محسوب می‌شود. گردشگری به عنوان یکی از جریان‌های داخل منطق شبکه‌ای اقتصاد جهانی می‌باشد که در راستای جریان سرمایه از مرکز به پیرامون عمل می‌کند. جهانی شدن اقتصاد بستری را فراهم می‌آورد که در رابطه‌ای مستقیم با جریان گردشگری قرار می‌گیرد. گردشگری در الگوهای فضایی سه گانه در فرآیندی از جهانی شدن به سوی شکل دادن به یک «دهکده گردشگری» در حرکت است و به مانند بازار آزاد مشترکی می‌ماند که تمامی کشورها درخور تلاش خود از آن بهره می‌برند. اصول مشترک در این دهکده گردشگری سیستم‌های رزرو و رایانه‌ای شدن جهانی می‌باشد. رقابت جهانی و داد و ستد گردشگری اصول اقتصادی و توزیع سودمندی از گردشگری را دیکته می‌کند. در این راستا گردشگری برای رسیدن به توازن بین دو بعد اتحاد تفاوت‌ها و تنوع‌ها تلاش می‌کند. از این رو گردشگری بر گزیده‌ای از چهره‌های مثبت جهانی شدن می‌باشد؛ که بر ویژگی‌ها و جذابیت‌های محلی شدن تاکید می‌کند.

در این میان فرآیند جهانی شدن به برداشتن موانع و مرزها برای سفر به کشورهای کمک کرده و از یک چشم انداز در زمینه گردشگری به ایجاد یک بازار مشترک با توزیع عادلانه نیروی انسانی، مادی و رفاهی برای همه مردم جهان منتهی می شود. این برای گردشگری به معنای رونق است به گونه ای که دورنمای گسترده گردشگری در تغییر ماهیت مصرف و در چارچوب جهانی شدن می تواند در برگیرنده موارد زیادی باشد.

بطور کلی در همتنیدگی گردشگری و جهانی شدن امر بدیهی می باشد که در روندی رو به گسترش بر هم تاثیر می گذارند. این موضوع که پیشرفت های تکنولوژیکی بخصوص تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات امر گردشگری را تسهیل نموده است غیر قابل انکار بوده و حتی فراتر از آن به شکل گیری گونه ای از گردشگری راحت طلب یا «مبل نشین» که در فضای مجازی به گردشگری می پردازد فرصت داده است. شاخص های اصلی جهانی شدن و گردشگری را می توان در موارد زیر مورد بررسی قرار داد :

- کاهش محدودیت ها و افزایش درجه باز بودن تجاری و مالی: در این زمینه گردشگری با بهره بردن از این موقعیت نه تنها از چارچوب های خاصی برای هزینه تولید استفاده می کند، بلکه آزادانه می تواند در تمامی مناطق جهان جریان یابد و بازار مشترک گردشگری را گسترش دهد.

- رشد سریع تجارت جهانی: از آنجا که گردشگری نیز در چارچوب یک سیستم از عرضه و تقاضا شکل می گیرد ، رشد تجارت جهانی گسترش گردشگری را در مناطق مختلف جهان در قالب تجارتی سودآور سبب می شود.

- رشد سریع سرمایه گذاری مستقیم خارجی: این امر سبب آن شده است که سرمایه برای کسب سود با یک نگرش کل گستر برای کسب سود به سوی مقاصد مختلف گردشگری جریان یابد حالا این فضاها خواه سنتی ، مدرن یا پسامدرن باشند. این خود به شکل گیری جریانی معکوس شده از مرکز - پیرامون منتهی گردیده که در فصل اول مورد بحث قرار گرفته است. بطور کلی این شاخص نشان دهنده پویایی جریان سرمایه جهانی می باشد که با تحرک مکانی و زمانی با سرمایه گذاری در گردشگری که انباشتی سریع را فراهم می آورد، فضاهای مختلف را تحت سیطره خود در می آورد و در چرخه مصرف و سود جهانی ادغام می کند.

- همگرایی قیمت های داخلی و خارجی : در این زمینه بستری فراهم می شود تا هزینه سفر برای گردشگران به سمتی از به صرفه بودن، میل نماید و این امکان را برای گردشگران در مسافرت به نقاط مختلف به وجود آورد.

- گسترش سازمان های تجاری و اقتصادی: گسترش سازمان های تجاری و اقتصادی همراه با افزایش مقیاس عملکردی آنها در سطح جهان در زمینه گردشگری و در بازار مشترک به وجود آمده، به رقابتی شدن بازار جهانی گردشگری منتهی می شود و علاوه بر آن مقیاس وسیعی از بازار را در چارچوب عرضه و تقاضا در بر می گیرد.

- استراتژی های ژئواکونومیکی و ژئوپلیتیکی: از آنجا که در فرآیند جهانی شدن رقابت مناطق مختلف در کسب منافع اقتصادی دارای اهمیت می باشد و اصلی مهم برای بقا در بازار اقتصاد جهانی است استراتژی های ژئواکونومیکی و ژئوپلیتیکی خاص در رابطه با امر اقتصادی شکل می گیرد و از آنجا که گردشگری به عنوان یک امر اقتصادی دارای منافع فراوانی برای هر فضای سرزمینی است، از این رو در گستره جهانی شدن این فرصت فراهم می آید تا با اخذ استراتژی های مطلوب، زمینه های جذب گردشگری و گسترش آن در مناطق مختلف جهان فراهم آید.

- گسترش و پیشرفت تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات: با گسترش این گونه از تکنولوژی ها علاوه بر افزایش و انباشت اطلاعات در پیرامون مقاصد گردشگری و خود جریان گردشگری، تسهیل کننده جریان گردشگری و بخصوص مسافرت و کارهای مربوط به آن در کوتاه ترین زمان ممکن می باشد که به شکل گیری «گردشگری الکترونیکی»

منتهی گردیده است. همچنین این گونه از تکنولوژی بستری را برای شکل گیری «گردشگری مجازی» فراهم می آورد.

بر مبنای مباحث فوق می توان بیان داشت گردشگری بازار مشترکی را در سطحی جهانی شکل داده است و از آنجا که سیاست های اقتصادی نیز به توسعه گردشگری برای رفع مشکلات اقتصادی تاکید می کند. این بر عهده عرضه کنندگان محصول گردشگری می باشد که در چارچوب انطباق با جهانی شدن اقتصادی و بازار رقابتی ناشی از آن به بهره برداری از این بازار و با توسعه جریان گردشگری به رفع مشکلات اقتصادی خود پردازند.

صنعت گردشگری در ایران علیرغم داشتن جاذبه های فراوان نقش بسیار ناچیزی در اقتصاد کشور ایفا می کند. این در حالی است که جهانی شدن از طریق مرززدایی، تسهیل در مقررات آمد و شد، و بهبود امر حمل و نقل و ارتباطات می تواند در افزایش گردشگران بین المللی و تحول این صنعت بسیار موثر باشد. تعداد گردشگر بین المللی دریافت شده در یک کشور علاوه بر آنکه تحت تاثیر تحولات فناورانه جهانی و ویژگی های کیفی جامعه مبدا قرار داد، از خصوصیات جامعه میزبان نیز تاثیر مضاعفی می پذیرد (تولایی، ۱۳۸۵، ۱).

کلانشهر شیراز نیز در ده های گذشته توانسته با پیشینه تاریخی و فرهنگی خود به جذب گردشگری چه داخلی و چه خارجی همت بگمارد. و این خود توانسته نقش مهمی را در توسعه اقتصادی این شهر بازی کند. در عرصه جهانی شدن که همراه با توسعه گردشگری در ابعاد کلان می باشد و شهر شیراز که در سطح جهانی از نظر گردشگری شناخته شده است می تواند با جذب گردشگران خارجی به بهبود اقتصاد منطقه کمک شایانی کند. در این راستا هدف پژوهش حاضر واکاوی اثرات جهانی شدن بر توسعه اقتصاد شهری با تاکید بر توریسم (مطالعه موردی: شهر شیراز) می باشد.

اهداف تحقیق

- بررسی اثرات جهانی شدن بر توسعه اقتصاد شهری با تاکید بر توریسم شهر شیراز
- مطالعه و شناخت ضرورت اهمیت اقتصادی توریسم در عصر جهانی شدن به منظور بهره گیری از زمینه های آن
- ارائه راهکارهای جهت بهبود وضعیت توریسم شهر شیراز در عرصه جهانی شدن

پیشینه پژوهش

در این قسمت پژوهش سعی شده به تاثیر جهانی شدن بر همه ابعاد توسعه در شهرها تاکید شود، چون تحقیقی در رابطه با موضوع پژوهش انجام نشده است

کیوان در سال ۱۳۷۶ در کتاب جهانی شدن جدید سرمایه داری و جهان سوم، جهانی شدن یا Globalization را عبارت از روندی چند بعدی می داند که وابستگی متقابل میان منطقه های مختلف جهان و جنبه های گوناگون زندگی اجتماعی را به وجود می آورد.

ری و فیل در سال ۱۳۸۰ در مقاله جهانی شدن و جهان سوم، جهانی شدن را دنیایی می دانند که در آن جوامع، فرهنگ ها، حکومت ها و اقتصادها تا حدودی به هم نزدیک تر شده اند. بنا به گفته گیدنز، این مفهوم را می توان به عنوان تشدید روابط اجتماعی جهانی تبیین کرد به گونه ای که مکان های دوردست را به هم پیوند دهد و به موجب آن، رویدادهای محلی که کیلومترها از هم فاصله دارند، تحت تاثیر حوادثی شکل گیرد. ولی این مفهوم فقط به در هم تنیدگی جهانی اشاره ندارد. جهانی شدن در بهترین صورت به عنوان ابزار جنبه های بنیادین فاصله انداختن زمانی- مکانی به کار می رود. جهانی شدن به تلاقی حضور و غیاب، پیوند رویدادهای اجتماعی و روابط اجتماعی دور از هم با بافت های محلی مربوط می شود.

بروس و هاروی در کتاب سیاست جهان در سال ۱۳۸۱ به بررسی وضعیت کشورها در نظام جهانی پرداخته‌اند. آنها اعتقاد دارند، که تا پیش از قرن شانزدهم به‌جای یک نظام جهانی، چندین نظام منطقه‌ای وجود داشت. کشورهای اروپایی به هیچ وجه با بسیاری کشورها به عمل متقابل نمی‌پرداختند و هیچ تمایل چشمگیری نیز با آفریقای جنوبی، صحرا یا با آسیای شرقی و جنوب شرقی نداشتند. از اوایل قرن نوزدهم، پیشرفت‌های فن‌آوری در کنار ثروت روزافزون قدرت‌های صنعتی، ابزارهایی برای قدرت‌های بزرگ فراهم آورد؛ تا از نفوذ خود برای استقرار نظامی جهانی استفاده کنند و نظامی مبتنی بر تعاملات گسترده را در جهان برپا سازند.

ماکوتولیو در سال ۲۰۰۱ در مقاله پایداری شهرهای آسیایی در عصر جهانی شدن، شهرهای آسیا را در عصر جهانی شدن از لحاظ اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی مورد بررسی قرار می‌دهد. او تاثیر شرکت‌های چند ملیتی و تاثیر آنان را در محدوده مورد نظر مورد کنکاش قرار داده است. او در این پروسه به نقش غیر قابل انکار نیروهای محلی در کنار سایر نیروهای جهانی شدن مورد تاکید قرار داده است.

کاسویز (۲۰۰۸) جهانی شدن را به معنای افزایش روابط اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، ورای مرزهای ملی تعریف کرده است.

کاکس ویژگی‌های روند جهانی شدن را بین‌المللی شدن تولید، تقسیم کار جدید بین‌المللی، مهاجرت از جنوب به شمال و محیط رقابتی که در جریان جهانی شدن پیدا می‌شود، می‌داند.

کوهن (۲۰۰۸) جهانی شدن را دارای دو بعد می‌داند: بعد اول، مفهوم گسترش جغرافیایی پیوندها را شامل می‌شود، بطوری که اکثریت جوامع و دولت‌ها را در برگیرد در بعد دوم جهانی شدن اقتصاد به فرایندی اشاره دارد که به افزایش شدت فشرده شدن پیوندها و تعاملات کمک می‌کند.

جوادی ارجمند (۱۳۸۶) در مقاله جهانی شدن اقتصاد و پیامدهای آن بر سیاست‌گذاری خارجی جمهوری اسلامی ایران، تلاش شده است تاثیر جهانی شدن اقتصاد بر سیاست خارجی ایران مورد بررسی قرار می‌گیرد. نتایج نشان می‌دهد که ورود به عرصه جهانی شدن ضروری است و یکی از راههای رفع موانع احتمالی در فرایند جهانی شدن اصلاح ساختار اقتصادی ایران می‌باشد.

رودریک (۲۰۰۲) از منظر دیگر آثار تجارت جهانی بر بازار کار را بررسی کرده است و دریافته است افزایش تجارت منجر به کاهش سطح دستمزد و اشتغال نیروی کار غیر ماهر در نتیجه تغییر فناوری می‌شود. برخی الگوها در سطح بنگاهی و در قالب مدل‌های خرد اقتصادی آثار جهانی شدن بر بازار کار را انجام داده است.

وی و لیفنگ در سال ۲۰۱۲ در مقاله *Globalization, industrial restructuring, and regional development in China*، از طریق یک بررسی جامع از ادبیات جهانی شدن، تجدید ساختار صنعتی و توسعه منطقه‌ای و تغییرات ساختاری چین را از سال ۱۹۷۰ به بعد را مورد بررسی قرار داده‌اند. افزایش شدید چین در سرمایه‌گذاری خارجی، صادرات و تولید فناوری اطلاعات و ارتباطات بعد از تحت تاثیر قرار گرفتن از جهانی شدن صورت گرفته است.

لاسین و خالد در سال ۲۰۰۴ در مراکش در سال‌های ۱۹۸۴-۱۹۹۰ با بررسی تاثیر اصلاح سیاست‌های تجاری بر اشتغال و دستمزد نشان می‌دهند در بخش‌هایی که از طریق اصلاحات تجاری اثر پذیرفته اند سطح اشتغال کاهش یافته است. در آمریکای لاتین آزاد سازی تجاری، آثار منفی بر سطح اشتغال و دستمزدها داشته است. این موضوع به ویژه در بخش‌هایی از اقتصاد شیلی اتفاق افتاده است که قبل از آن به نوعی حمایت می‌شدند.

روش تحقیق

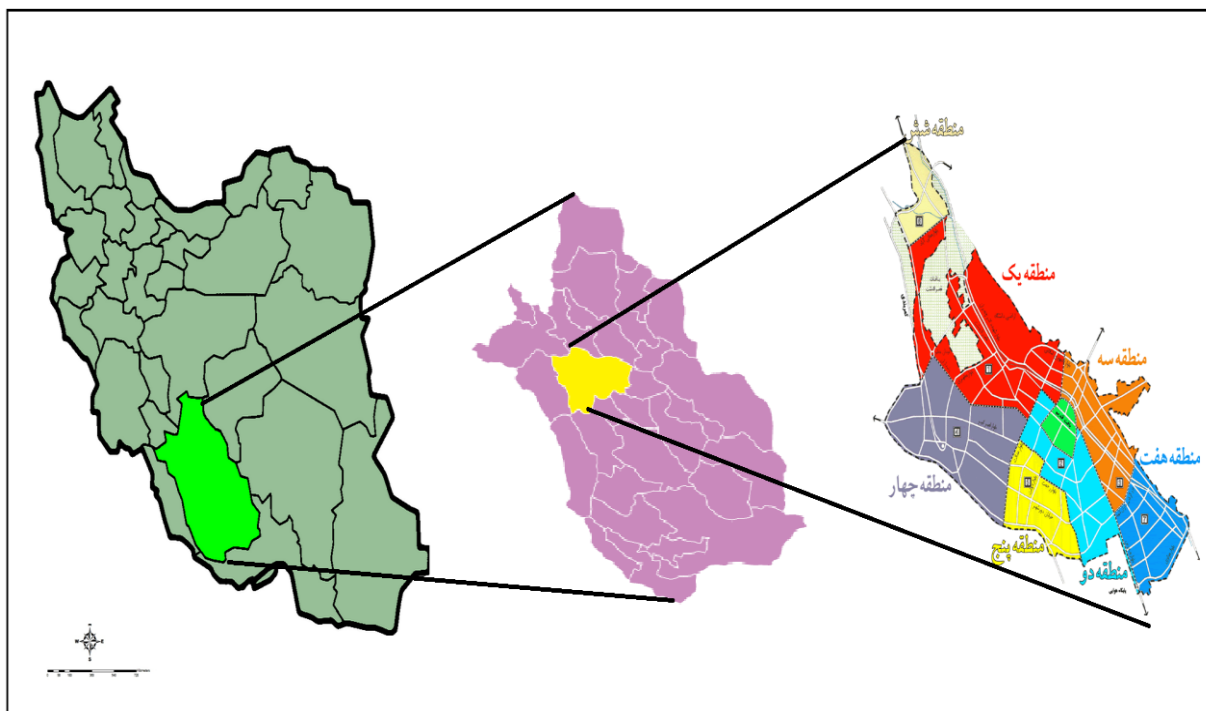
روش تحقیق از نوع تحلیلی بوده، جهت انجام این مطالعه کلانشهر شیراز مورد مطالعه قرار گرفته شد. جامعه آماری نیز افراد متخصص در امور شهری که شامل ۶۰ نفر به صورت هدفمند تعیین شده‌اند. داده‌های مورد نیاز جهت تجزیه و تحلیل نهایی اطلاعات از طریق مطالعات میدانی و مراجعه به کلانشهر شیراز جمع آوری شده است. نهایتاً با استخراج و تحلیل اطلاعات به دست آمده و تلفیق آنها با یافته‌های حاصل از بررسی‌های اسنادی در جهت تطبیق مطالعات صورت گرفته در پیشینه پژوهش، از مطالعات اسنادی استفاده شده و به تدوین نتایج تحقیق اقدام شده است. در نهایت در این پژوهش جهت بررسی تحلیل و واکاوی اثرات جهانی شدن بر توسعه اقتصاد شهری با تاکید بر توریسم از شیوه‌های آمار استنباطی (تحلیل مسیر) استفاده شد. همچنین در جهت تعیین واکاوی اثرات جهانی شدن بر توسعه اقتصاد شهری با تاکید بر توریسم مورد مطالعه از آزمون T تک نمونه‌ای و مدل تحلیل مسیر با استفاده از نرم افزار SPSS استفاده شده است.

روایی و پایایی ابزار تحقیق

برای مطمئن شدن از روایی بودن پرسش‌نامه و همچنین معرفه‌های انتخاب شده جهت تحلیل واکاوی اثرات جهانی شدن بر توسعه اقتصاد شهری با تاکید بر توریسم از نظرات متخصصان در این زمینه استفاده شده است. پایایی دلالت بر آن دارد که ابزار اندازه‌گیری در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج یکسانی به دست می‌دهد، دامنه ضریب اعتبار از صفر تا یک است. برای تعیین پایایی ابزار اندازه‌گیری شیوه‌های مختلفی وجود دارد. از جمله روش اجرای دوباره (باز آزمایی)، روش مواد موازی، روش تنصیف، روش کودر، ریچاردسون و آلفای کرونباخ که مشهورترین ضریب اعتبار از طریق یکبار اجرای آزمون توسط کرونباخ ارائه شده است که به ضریب آلفای کرونباخ معروف است. این روش برای محاسبه درونی ابزار اندازه‌گیری از جمله پرسشنامه به کار می‌رود. در این ابزار پاسخ هر سؤال می‌تواند مقادیر عددی مختلف را اختیار کند. اعتبار روایی این پژوهش بر اساس اعتبار محتوایی است. اعتبار محتوایی یک آزمون، معمولاً توسط افرادی متخصص در موضوع مورد مطالعه تعیین می‌شود. برای افزایش اعتبار این پژوهش، پرسشنامه تهیه شده در اختیار تعدادی از اساتید مطلع قرار داده شده تا مطالعه نموده و نظر خود را بیان نمایند. در این پژوهش ضریب آلفای کرونباخ از بسته نرم‌افزاری SPSS محاسبه گردید. دامنه آلفای کرونباخ می‌تواند بین صفر تا یک باشد. هرچه آلفای کرونباخ به سمت ۱ میل کند پایایی بیشتر است. اگر آلفای کرونباخ کمتر از ۰/۵ باشد ابزار کار فاقد پایایی است. نتایج ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۸۰ محاسبه شده است. پایایی پرسشنامه در سطح مناسبی قرار داشته و قابل اعتماد برای پژوهش میدانی می‌باشد.

شناخت منطقه مورد مطالعه

شهر شیراز از مرکز استان فارس و پرجمعیت‌ترین شهر جنوبی ایران در دشتی به مساحت ۳۸۰ کیلومتر مربع در ارتفاع ۱۴۸۸ متر بالاتر از دریا واقع شده است. جمعیت شیراز ۶۵۹ ۱۷۰ نفر در سال ۱۳۳۵ و ۱۳۵۱۱۸۱ نفر در سال ۱۳۸۵ بوده است. این به معنای افزایش ۸ برابری جمعیت در محدوده زمانی ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۵ است (نتایج سرشماری عمومی نفوس ۱۳۳۵، ۱۳۸۵). و این درحالیست که جمعیت کشور ایران در همین دوره حدود ۴ برابر رشد داشته است. این نتایج حاکی از نرخ مهاجرت بسیار بالا به شهر شیراز و رشد در محدوده مشخص شده است بسیار سریع شهرنشینی. رشد جمعیت شهر شیراز تا سال ۱۳۶۵ نرخ رشد بسیار بالاست که حاصل رشد طبیعی جمعیت و مهاجرت بسیار به شهر است. جنگ، خشکسالی و تصویب و اجرای قانون زمین شهری از دلایل مهاجرت به شیراز است (نظریان و همکاران، ۱۳۸۸، ۱۲).

شکل (۱): موقعیت شهر شیراز در کشور و استان

یافته‌های تحقیق

بررسی میزان واکاوی اثرات جهانی شدن بر توسعه اقتصاد شهری با تاکید بر توریسم

در جهت بررسی میزان واکاوی اثرات جهانی شدن بر توسعه اقتصاد شهری با تاکید بر توریسم شیراز در ابتدا، شاخص‌هایی متناسب با فرضیه مورد نظر تدوین و در قالب پرسشنامه منعکس شد. پرسشنامه‌ها در میان افراد مورد مطالعه توزیع شد. داده‌های به دست آمده نیز با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفته شد.

جدول (۱): بررسی میانگین شاخص‌های اثرات جهانی شدن بر توسعه اقتصاد شهری با تاکید بر توریسم

مؤلفه	شاخص‌ها	میانگین	جامعه نمونه
اقتصادی	گسترش موسسات بین‌المللی	۳/۷۷	۶۰
	گسترش مراکز مهم تولیدی	۳/۵۴	۶۰
	رشد سریع بخش خدمات تجاری	۳/۸۹	۶۰
	افزایش حمل و نقل	۳/۷۰	۶۰
	مهاجرت نیروی کار خارجی	۳/۴۵	۶۰
	توسعه بازار بورس و تجارت اینترنتی	۴/۱۲	۶۰
	افزایش مسافرت خارجی و افزایش خطوط هوایی	۴/۱۳	۶۰
	نوگرایی و تغییر شکل ساختار شهر	۴/۱۵	۶۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶

همانطور که در جدول بالا ملاحظه می‌شود، در بین شاخص‌های مطرح شده، شاخص نوگرایی و تغییر شکل ساختار شهر با میانگین ۴/۱۵، مهاجرت نیروی کار خارجی با میانگین ۳/۴۵، به ترتیب بالاترین و پایین‌ترین میانگین-ها را به خود اختصاص داده‌اند.

در ادامه نیز با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای به بررسی میزان واکاوی اثرات جهانی شدن بر توسعه اقتصاد شهری با تاکید بر توریسم شیراز پرداخته شده است.

جدول (۱): بررسی میزان و واکاوی اثرات جهانی شدن بر توسعه اقتصاد شهری با تاکید بر توریسم شیراز

حد متوسط (۳): میانگین فرضی					
فاصل اطمینان تفاوت ۰/۹۵		معناداری (۲ دامنه)	T	میانگین	شاخص‌ها
پایین	بالا				
۳/۴۳	۳/۸۹	۰/۰۰۰	۴۵/۵۴۳	۳/۷۷	گسترش موسسات بین‌المللی
۳/۵۶	۳/۶۰	۰/۰۰۰	۴۳/۸۰۰	۳/۵۴	گسترش مراکز مهم تولیدی
۳/۵۶	۳/۹۹	۰/۰۰۰	۴۳/۸۱۰	۳/۸۹	رشد سریع بخش خدمات تجاری
۳/۷۰	۳/۹۳	۰/۰۰۰	۴۵/۸۷۶	۳/۷۰	افزایش حمل و نقل
۳/۷۶	۳/۹۹	۰/۰۰۰	۴۶/۹۰۰	۳/۴۵	مهاجرت نیروی کار خارجی
۳/۸۹	۴/۲۱	۰/۰۰۰	۴۷/۹۰۰	۴/۱۲	توسعه بازار بورس و تجارت اینترنتی
۴/۰۰	۴/۲۴		۴۵/۷۸۲	۴/۱۳	افزایش مسافرت خارجی و افزایش خطوط هوایی
۴/۰۰	۴/۲۴	۰/۰۰۰	۴۳/۷۰۰	۴/۱۵	نوگرایی و تغییر شکل ساختار شهر

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶

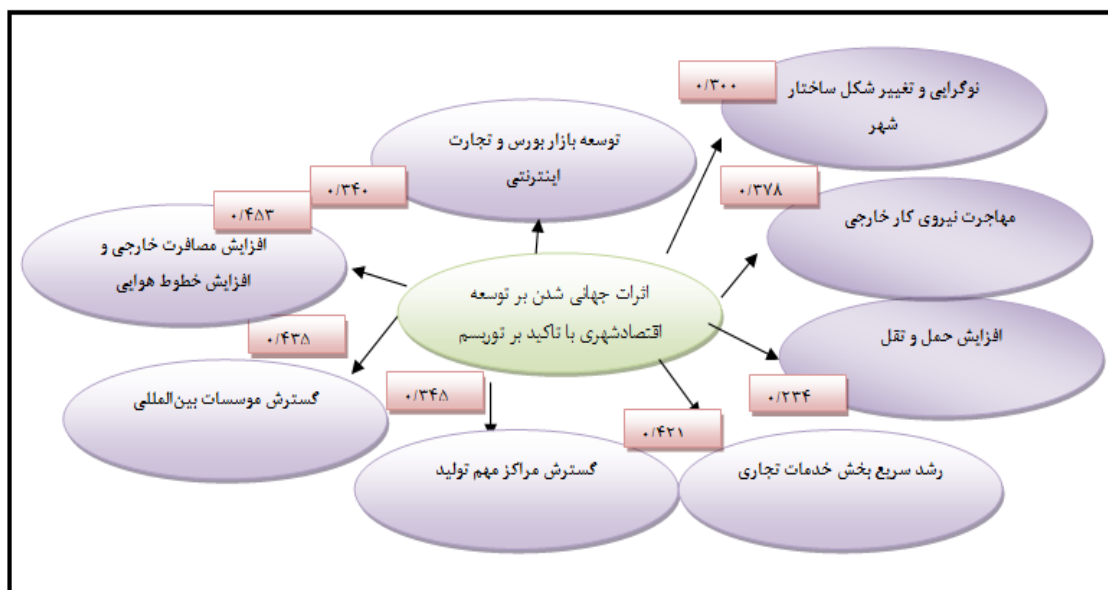
همانطور که در جدول بالا ملاحظه می‌شود، در تمامی شاخص‌های مطرح شده، میانگین به دست آمده بالاتر از حد میانه عدد ۳ می‌باشد. نتایج نشان دهنده میزان اثرات جهانی شدن بر توسعه اقتصاد شهری با تاکید بر توریسم شیراز زیاد می‌باشد. در ادامه نیز با استفاده از آزمون تحلیل مسیر به بررسی رابطه بین این دو متغیر پرداخته شده است.

جدول (۲): بررسی اثرات جهانی شدن بر توسعه اقتصاد شهری با تاکید بر توریسم شیراز

شاخص‌ها	Beta	t	sig	اثرات مستقیم	اثرات غیرمستقیم
گسترش موسسات بین‌المللی	۰/۴۳۵	۱/۷۸۳	۰/۰۰۱	مستقیم	-
گسترش مراکز مهم تولیدی	۰/۳۴۵	۱/۶۳۶	۰/۰۰۲	مستقیم	-
رشد سریع بخش خدمات تجاری	۰/۴۲۱	۱/۰۸۷	۰/۰۰۴	مستقیم	-
افزایش حمل و نقل	۰/۲۳۴	۱/۷۹۲	۰/۰۷۴	مستقیم	-
مهاجرت نیروی کار خارجی	۰/۳۷۸	۱/۷۰۰	۰/۰۰۵	مستقیم	-
توسعه بازار بورس و تجارت اینترنتی	۰/۳۴۰	۲/۸۱۱	۰/۰۰۵	مستقیم	-
افزایش مسافرت خارجی و افزایش خطوط هوایی	۰/۴۵۳	۲/۸۱۵	۰/۰۰۵	مستقیم	-
نوگرایی و تغییر شکل ساختار شهر	۰/۳۰۰	۲/۸۹۱	۰/۰۰۵	مستقیم	-

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶

شکل (۲): بررسی تاثیرات مستقیم و غیرمستقیم جهانی شدن در توسعه اقتصادی شهر شیراز با تاکید بر توریسم همانطور که در جدول بالا ملاحظه می‌شود، جهانی شدن تاثیرات مستقیمی در تمامی شاخص‌های (گسترش موسسات بین‌المللی با ضریب Beta ۰/۴۳۵، گسترش مراکز مهم تولیدی با ضریب Beta ۰/۳۴۵، رشد سریع بخش خدمات تجاری با ضریب Beta ۰/۴۲۱، افزایش حمل و نقل با ضریب Beta ۰/۲۳۴، مهاجرت نیروی کار خارجی با ضریب Beta ۰/۳۷۸، توسعه بازار بورس و تجارت اینترنتی با ضریب Beta ۰/۳۴۰، افزایش مسافرت خارجی و افزایش خطوط هوایی با ضریب Beta ۰/۴۵۳، نوگرایی و تغییر شکل ساختار شهر با ضریب Beta ۰/۳۰۰، را داشته است.

نتیجه‌گیری

پدیده‌ی جهانی شدن تمایل و رغبتی به احترام به تفاوت‌ها و مرزها ندارد و مبانی بسیاری از دولت‌ها را تحلیل برده و همگنی و یکسان‌سازی را دنبال می‌کند. بین‌المللی شدن، فرایند جبران‌کننده به تمایلات جهانی شدن و حمایت از مقاومت در برابر آخرین اثرات همگن‌سازی و ملیت‌زدایی است، در این راستا جهانی شدن نیز در توسعه اقتصادی شهرها با تاکید بر توریسم تاثیر دارد. نتایج پژوهش نشان داده شد، در بین شاخص‌های مطرح شده، شاخص نوگرایی و تغییر شکل ساختار شهر با میانگین ۴/۱۵، مهاجرت نیروی کار خارجی با میانگین ۳/۴۵، به ترتیب بالاترین و پایین‌ترین میانگین‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. در ادامه نیز با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای به بررسی میزان واکاوی اثرات جهانی شدن بر توسعه اقتصاد شهری با تاکید بر توریسم شیراز پرداخته شده است. نتایج نشان داده شد، در تمامی شاخص‌های مطرح شده، میانگین به دست آمده بالاتر از حد میانه عدد ۳ می‌باشد. و این نشان می‌دهد که میزان اثرات جهانی شدن بر توسعه اقتصاد شهری با تاکید بر توریسم شیراز زیاد می‌باشد. در ادامه نیز با استفاده از آزمون تحلیل مسیر به بررسی رابطه بین این دو متغیر پرداخته شده است. نتایج نشان داد که، جهانی شدن تاثیرات مستقیمی در تمامی شاخص‌های (گسترش موسسات بین‌المللی با ضریب Beta ۰/۴۳۵، گسترش مراکز مهم تولیدی با ضریب Beta ۰/۳۴۵، رشد سریع بخش خدمات تجاری با ضریب Beta ۰/۴۲۱، افزایش حمل و نقل با ضریب Beta ۰/۲۳۴، مهاجرت نیروی کار خارجی با ضریب Beta ۰/۳۷۸، توسعه بازار بورس و تجارت اینترنتی با

ضریب Beta ۰/۳۴۰، افزایش مسافرت خارجی و افزایش خطوط هوایی با ضریب Beta ۰/۴۵۳، نوگرایی و تغییر شکل ساختار شهر با ضریب Beta ۰/۳۰۰، را داشته است.

پیشنهادات

- ایجاد زیرساخت‌های اقتصادی برای توسعه توریسم فرهنگی و تاریخی کلانشهر شیراز
- ایجاد زیرساخت‌های فنی و اطلاع‌رسانی درحوزه توریست
- برگزاری کنفرانس‌ها و همایش‌های ملی و بین‌المللی برای شناساندن جاذبه‌های توریستی شهر شیراز
- ایجاد مشاغل وابسته توریسم خارجی

منابع

- بروس، راست، هاروی، استا؛ (۱۳۸۱)، سیاست جهان، ترجمه علی امیدی، تهران، انتشارات وزارت امور خارجه، ص ۱۱۵ و ۱۱۶.
- تولایی، سیمین (۱۳۸۵) مروری بر صنعت گردشگری، چاپ اول، نشر دانشگاه تربیت معلم، تهران.
- تولایی، سیمین، (۱۳۸۵)، جهانی شدن ابزاری در راستای توسعه گردشگری در ایران، نشریه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۸۲
- جوادی ارجمند، محمد جعفر، (۱۳۸۶)، جهانی شدن اقتصاد و پیامدهای آن بر سیاست‌گذاری خارجی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه سیاست، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره ۳۷، شماره ۳، صص ۶۷-۱۱۲.
- کاظمی، مهدی (۱۳۸۵)، مدیریت گردشگری، چاپ اول، نشر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران.
- کیلی، ری، مارفیلت، فیل، (۱۳۸۰)، جهانی شدن و جهان سوم، ترجمه حسن نورانی بیدخت و محمد علی شیخ علیان، تهران، انتشارات وزارت امور خارجه، ص ۱۱.
- کیوان، وحید؛ (۱۳۷۶)، جهانی شدن جدید سرمایه داری و جهان سوم، تهران، توسعه، ص ۵۲.
- محمدحسین پاپلی یزدی، مهدی سقایی، (۱۳۹۳)، گردشگری (ماهیت و مفاهیم) ناشر: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت).
- نکویی زهرا، زرغام حمید، ایمانی خوشخو محمدحسین، (۱۳۸۹)، بررسی رابطه جهانی شدن با توسعه گردشگری (مطالعه موردی: تهران)، نشریه: مطالعات ملی، دوره ۱۱، شماره ۱ (۴۱)؛ از صفحه ۱۰۹ تا صفحه ۱۳۴.
- Cohn, T.H. (2008), *Global Political Economy: Theory and Practice*, 4th edition, New York: Pearson.
- Cox, R.W. (1986), *Neorealism and its Critics, Social Forces, States, and World Order: Beyond International Relations Theory*, New York: Columbia University Press.
- Kacowicz, A.M. (2008), "Globalization, Poverty, and the North-South Divide, in Reuveny R. and W. R. Thompson (eds.) *North and South in the World Political Economy*, Carlton: Blackwell publishing Ltd.
- Lahcen A., and Khalid S., (2004) "Trade Liberalization and Employment in Moroccan Manufacturing", *Global Development Network Working Paper*.
- Peter J Marcotullio, (2001), *Asian urban sustainability in the era of globalization*, *Habitat International*, Volume 25, Issue 4, Pages 577-598.
- Rodrik, Dani (2002). "Feasible globalizations," *JFK School of Government, Harvard University, Faculty Research Working Papers Series RWP02-029*.
- WTO (2008) *UNWTO world tourism barometer*
- WTO (2010) *UNWTO world tourism barometer*
- Y.H. Dennis Wei, Ingo Liefner, (2012), *Globalization, industrial restructuring, and regional development in China*, *Applied Geography*, Volume 32, Issue 1, Pages 102-105.